

E. M. Litten rajza

EGY A SOK KÖZÜL

IRTA: DR. GELLÉRT SAMU

Olasz harctér, 1916. január.

Soha se hitte volna Klein Adolf törzs-
őrmester úr, hogy várakozással olyan
jól és annyi időt lehessen eltölteni. Mi-
kor itt lent, az olasz harctéren nyugalom van,
akkor virradattól délig várja az ember a pos-
tát, mikor a várva várt, drága írás aztán meg-
jön és nehéz sóhajtással az ember a választ
is útnak eresztette, akkor megint hozzáfog a
várakozáshoz és várja a másnapi postát. Ha
meg a talján nyugtalankodik és neki-neki fo-
hászkodik néhány keserves támadásnak, ak-
kor elkezdí az ember várni, mikor lesz vége
annak, amit az ujságok úgy hívnak, hogy tü-
zérési előkészítés és várja-várja, óráról-óra
növekvő dühvel várja, hogy hadd jöjjön már
rohamra az olasz. Sok szép magyar fiu foly-
tatja az örök időkig a várakozást a jó Isten
trónusa mellett, de akik győzik idelent a vá-
rakozást ideggel, vérrel, szerencsével, azok
alig győzik türelemmel az utolsó percekben,
amikor az ellenség végre csakugyan megindul.

Klein Adolf is úgy lett törzsőrmesterré,
hogy egynémely ilyen roham esetén nem
győzte türelemmel, míg az olaszok közeledé-
sét az árok biztos mélyéből jól lehetett látni,
hanem felugrott a mellvéd tetejére és onnan
biztatta szakaszát szóval, példával, egész alak-
ját mutatva az előrerohanó ellenségnek és a
feléje röpülő golyók fergetegében pokoli ká-

romlások közben addig lövöldözött, amig csak
az utolsó mozgó talját látta maga előtt. Az
ezredes úr ezért az eszeveszett hősiességért
néhányszor hiába szidta le, végtére is belátta,
hogy ha az Isten méltónak találta ezt az em-
bert valami különös oltalomra, hát a leszidás
még sem lesz neki elegendő jutalom, így lett
azután Klein Adolfból néhány hét alatt törzs-
őrmester, akinek a mellén ott libeg már a
nagy ezüstérem is és aki kiszámította vala-
melyik nyugalmas órájában, hogy ha az állam
tökésítené az ő két ezüstérmével járó havi
járandóságot, akkor ő legnagyobbik leányá-
nak, akinek mostanában kellene vőlegényével
megesküdnie, gyönyörű hozományt adhatna
belőle.

Miután már három nehéz, hosszú hónap
alatt sok rohamot és sok-sok könnytől ázott
levelet várt ki a törzsőrmester úr, változás-
képen a brigád egész legénysége elkezdett
valami újat várni. Azt beszélték, hogy rövi-
desen felváltják a brigádot, mert belátták oda-
fent, hogy három hónap ebből a küzködésből
épen elég volna. Ettől kezdve lelkendezve,
óráról-óra várták, hogy pihenőre vigyék
őket. De senki sem várta a pihenőt olyan
sóhajtozó vágyódással, mint a törzsőrmester
úr. Meg is fedte őt ezért a századparancsnok
főhadnagy úr.

— Na, Klein, ha tudtam volna, hogy maga ennyire szeretne már hátul lenni valahol a biztos hinterlandon, — mondotta neki évődő feddással a főhadnagy úr — akkor ott hagytam volna magát a telefonabteilungban és most is ott ülhetne a nyugodalmas fedezékben, ahol a madár se jár, nem még golyó.

Gyakran emlegette tréfásan a főhadnagy úr Klein előtt azt a pár napot, melyet ez a század telefonfülkéjében töltött. Mikor a harctérre került a gyámoltalan külsejű és őszbe csavarodó zsidó káplár, a főhadnagy úr megsajnálta őt és jót akart vele tenni, betette őt a telefon mellé, — de a kísérlet nem vágott be. A torzonborz bajúszu, szürke fejű, zsidósan beszélő népfölkelő furcsán festett a telefonkészülék mellett. Monfalconét következetesen Malfonkónénak mondotta és a jó Isten türelmével sem lehetett őt megtanítani arra, hogy mi a különbség e két szó között: körül és körül. Eleinte nevettek rajta a tiszturak, vicceket csináltak róla, de a sok megalázás miatt a szeméből kiesengő rémület és fájdalom a jobb érzésű tiszturakat kissé meghatotta, abba hagyták a gunyolódást. Mikor aztán elhagyta őket a türelem, — és ez bizony gyakran megesett — nem egyszer kapott durva szidást szegény öreg feje. Minden ilyen eset után egész kétségbe esett lelke kiült Klein Adolf szemébe, végtére is a tiszturak nem tudták tovább nézni és visszatették őt a rajvonalba. Itt sokkal jobban a helyén volt. A kinevezett zsidó káplárt az első néhány olasz támadás után emlegetni kezdték bátorsága miatt. Mikor pedig a drótakadályok előtt alig néhány lépésnyire levő megfigyelő őrhelyére, akit csak egy kövekből hevenyében összerótt alacsony fal véd az ellenséges gránátzáportól, nap-nap után önként jelentkezett és ott néhányszor vad tűz között állott órákon át és egymásután küldte hátra az éles szemmel meglátott mozdulatokról szóló pontos jelentéseket, — nagy becsülete lett mindenki előtt és senki sem csufolta ki érte, ha visszatérve a leadott jelentésben mindig csak Malfonkónénak mondotta is Monfalconét.

Szakaszparancsnok és törzsörmeister lett belőle és szakasza — ahogy mondani szokás — rajongott érte.

A főhadnagy úr tréfás feddésére szomorú mosollyal felelt Klein Adolf. „Bizony ránk férne már egy kis pihenő, főhadnagy úr, mi ránk is. Talán a pihenő alatt haza is lehetne lépni egy-két napra és elintézhetném a lányom esküvőjét is.“

Alattomban kutató pillantással nézett e szavak után a főhadnagy arcára és boldogan sóhajtott fel, mikor a főhadnagy biztató pillantással megveregette vállát és szó nélkül ott hagyta őt, mert tudta, hogy amely kérést a főhadnagy úr kereken el nem uasít, azt, ha csak egy módja van, teljesíti. És már is szőni kezdte a terveket, hogyan fogja lánya esküvője elől az utolsó akadályokat is sietősen elhárítani.

Tavaly nyáron még másképp képzelte lánya jövőjét is, meg egész családjá sorsát is. Az eleven kis üzlet szépen hozta a pénzt, teljes joggal remélte a szorgalmas Klein, hogy nemcsak felnevelheti négy gyermekét, hanem a legnagyobbiknak, a gyönyörű Katónak, uri parit is szerezhet. Valami jó állású hivatalnokra, vagy fiatal tanárra gondolt, aki a szép lány mellé nem kíván túl sok hozományt, ha megismeri azokat a szépséges erényeket, melyekben az ő leánya oly gazdag. Csakhogy közbejött a háboru és lassanként szerte foszlott a sok szép remény. A családfő bevonult, a hitel megszorult, a vevők nem fizettek, az asszonyi gazdálkodást a mindenképen megnehezült helyzetű üzlet nem bírta soká, különösen mikor még mindezekhez az asszony is beteg lett és Kató a háztartás bajait is alig győzte, be kellett a boltot csukni, hogy el ne egye egészen a Kató hozományát, amely most már kenyérré kell a gyerekeknek és orvosságra a beteg anyának.

Mikor ezeket a híreket a tábori posta eljuttatta az olaszok ellen küzdő katonához, egyszerre nagyon kemény lett a feje alatt az a kő, melyet párnául használt a pihenés óráiban. A dübörgő, pokolhangú ágyuk ordítása nem

zavarta úgy meg a törzsőrmester úr álmát, mint azok a csendes, szétfolyt írású levelek, melyeket mégis nap-nap után olyan epekedve várt. A jó Isten különös gondoskodása volt, hogy épen ezekben az időkben a talján csordák nagyon találtak összegyülekezni épen azon a fronton és sok hosszú napon át sok veszekedett támadással rontottak neki a törzsőrmester úr szakasza által védett árkoknak és így a törzsőrmester úr nem sokat töprenghetett azon, hogy mi lesz a lánya hozományával, a beteg asszonnyal és a nyomorgó gyerekekkel.

Ezek a napok hozták a nagy ezüst érmet, mert mikor egyszer az olaszok egy szakasza valahogy behatolt árkaik egy részébe, a törzsőrmester a borzalmas tüzelés után megmaradt néhány emberével olyan irtózatot rohamot indított az árkaikban épen rendezkedő olaszok ellen, hogy a segítségül siető tartalékszázad egyetlen eleven olaszt sem talált már a visszafoglalt árok környékén, az árokban ellenben bokáig gázoltak az emberek olasz vérben. A törzsőrmester úrról azt mondják, hogy soha sem volt bátorsága olyan halált megvető, mint ezekben a napokban.

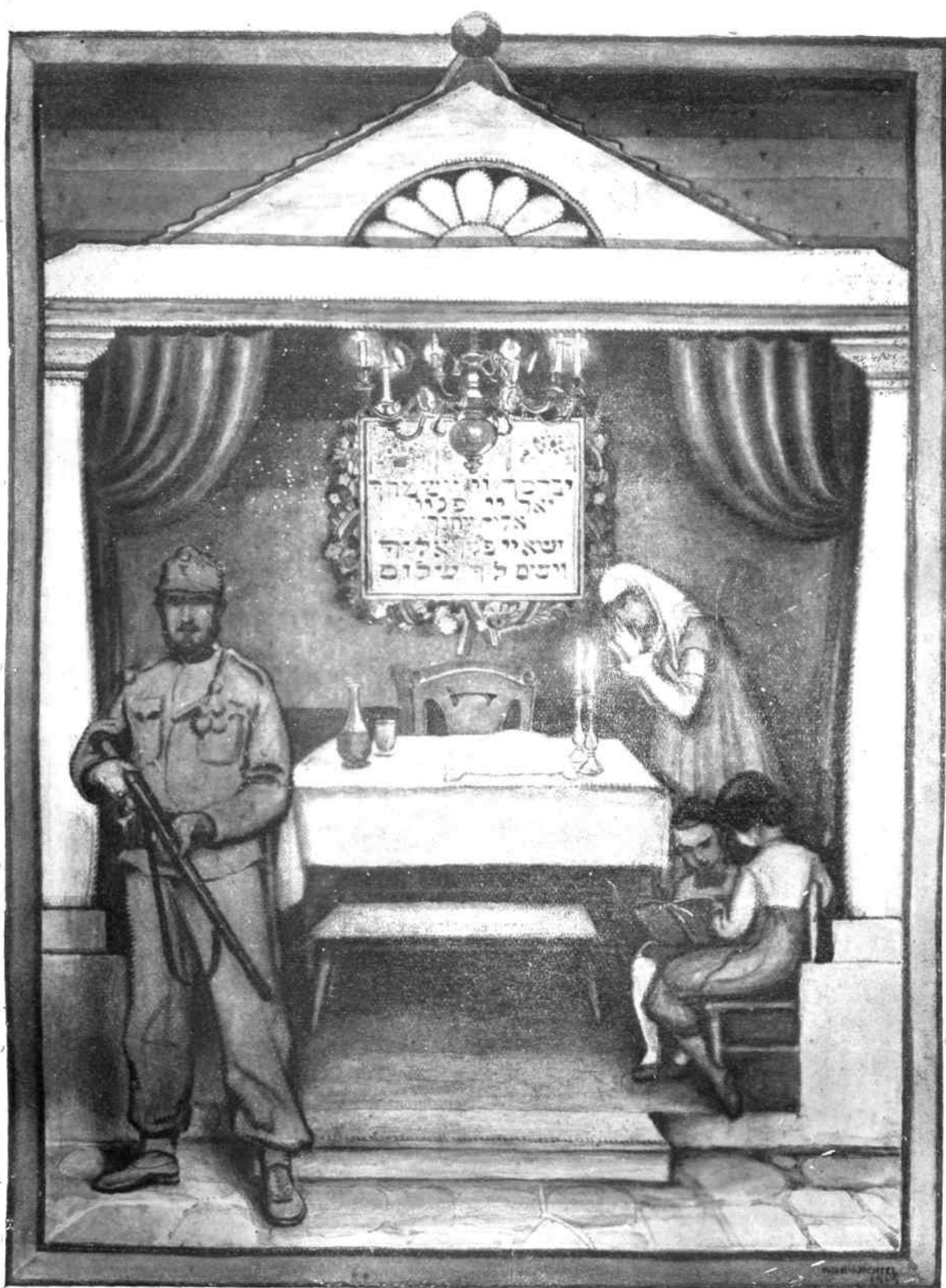
Mire a nyugalom kissé helyreállott és a posta megint hozhatta a sok rózsaszínű levelet, a törzsőrmester úr is kapott néhány írást, melyek azt hozták neki hírül, hogy a sánta Spiegel, aki egy-két év előtt Kleinék üzletében segédkedett, váratlanul meglátogatta a családot és minden cerimonia nélkül megkérte Kató kezét. „Van neki néhány ezer koronája — írta Kató maga — az üzletet rendbe lehetne vele hozni és tudom, hogy már segéd korában is melegebben érdeklődött irántam. Irja meg, édes apám, mit tegyek, engedelmeskedni fogok, bárhogy határoz is“.

Otthon talán azt mondta volna Klein erre a kérdésre, hogy aludni kell rá egyet. De tessék itt aludni rá, mikor az altató dalt olasz huszonnyalcasok dudolják az ember feje felett. Azaz, hogy otthon nem is volna az éjszakai csend tanácsára szükség a megoldás-

hoz, mert hisz ha a háboru el nem kergette volna őt kedveseitől, dehogya került volna szóba is ez a kérdés. Hiszen a csunya, kis falusi zsidó fiu fel sem merte volna emelni szemét az ő Katójához, akinek kis asztalkáján Thomas Mann, Anatole France regények, meg Ady versek hevernek. És ha mégis ábrándozni mert volna a kis sánta ember arról, hogy Kató valaha az övé lehessen, hát arról Klein rövidesen tett volna, hiszen ez a ragyás képű sánta legény olyan volna az ő gyönyörű Katója mellett, mint valami korhadt karó egy szépséges rózsabokor mellett.

Hanem most más világ jött ám el. Most kínos szeg ez a kérdés törzsőrmester úr Klein szegény fejében. Az olasz tüzer, aki nyugtalanító lövésekkel törekedett zavarni a Kleinszakasz éjszakáit, felesleges munkát végzett, a törzsőrmester úr ébren töltötte az éjszakát, mikor fáradt legényei mind aludtak is. Fájó szívvel, gyötrődő aggyal nézte végig az égboltozaton azt a véget érni nem akaró filmet, melyen zavaros képekben kavargtak előtte az ő otthon hagyott kedvesei. Egyszer szép úri szobában mosolygott előtte Katója habos csipkés pongyolában, nehéz angol karosszékben ülve, szemben vele a másik fotelben borotvált képű, elegáns zsakettes úr ült és szerelmes nézéssel simogatta a szép fiatal asszonyt. Majd feleségét látta betegágyban feküdni, ágya mellett Kató szorgoskodott álmatlanságtól vörös szemmel, halvány arccal, az ágy körül pedig a három kisebb gyerek sirdogált, éhesen, fázósan, a hideg ősz idején is nyári ruhában

Azután könnyörgő paraszt asszonyt lát Kató előtt állni, aki sír, mert az ura elesett a harc-téren és most nem tudja az adósságokat fizetni és sok gyerekével együtt nyomorog. Ez a kép hirtelen egy másikba megy át, amelyen meg Kató könnyörög a végrehajtónak, hogy ne írja fel a butorokat, inkább ő átadja neki a hajszolt követelés fejében az ő takarékkönyvecskéjét. Most meg a sánta kereskedősegéd alakja tűnik fel a képen, amint nedves szemmel sóváran néz Katóra és izzadt, durva kezé-

Wachtel: NAGYIDÓK PÉNTEKESTÉJE

(A Mult és Jövöböl)

vel átakarja ölelni Katót, aki rémült tekintettel türi a rút alak közeledését.

Nehéz napok után nehéz éjszakák sorvasztották Klein törzsőrmester lelki erejét, idegeit, amíg végre rászánta magát, hogy feláldozza a családért Katót. Hat olasz roham nem adott neki annyi gondot, mint az az egy levél, melyben elhatározását leányával közölte. De elmúlt ez is, sőt elmúlt még vagy két hét is, mikor meg jött otthonról a levél, hogy a család legszűkebb körében már az eljegyzés is megtörtént. Azt írta apjának Kató, hogy ő szívesen megy neki az életnek a Spiegel oldalán is, hiszen elég boldogság neki, ha családját a nélkülözéstől és apját a gondoktól megmentheti, meg aztán mi lesz neki megszokni egy jó lelki, derék ember külső rátságát, ha az ő drága apja mindazt a borzalmat megszokhatta, amelyek közé a háboru vetette. Csak arra kéri édesapját, ha lehet, eszközöljön ki akár csak egy-két napi szabadságot, hogy segítsen rendbe hozni a sok adós, meg hitelező dolgát, meg intézze el Spiegelgel azokat a kérdéseket, melyekhez ő nem is ért és nehezére esnék, ha azokról neki kellene tárgyalnia jegyesével.

Ezért járt a törzsőrmester annyit a főhadnagy úr nyakára és ezért volt olyan boldog, mikor a főhadnagy úr tudtára adta a századnak, hogy holnap meg lesz a felváltás és vidáman odaszólt a Klein szakasz elé: Na, öreg Klein, holnapután utazunk szép Magyarországra! Kiderült erre a hirre a felhős égbolt is és hosszú hónapok óta az első nyugodalmas est szállott le néhány száz magyar katonára. Nyugodalmas est, egészen olyan, mint otthon a kis városban. Nyájas holdvilág teszi szelidé még azokat a dombokat is, melyeken gyilkos ágyuk rejtőznek csalóka lombok alatt. Az itt-ott eldörrenő ágyuk hangja is olyanként hat, mint egy-egy erélyes kutyaugatás a nyugalmas falusias csendben.

Csak a törzsőrmester úr kezdett nyugtalanodni úgy éjfél tájban, hogy a kutyaugatás egy kis idő óta kezd nagyon szapora lenni és az a gyanuja támadt, hogy ez nem a szokásos nyugtalanító tüzelés és hogy egyik-másik

átkozott olasz gránát veszedelmesen közel robban a rajvonálhoz. A gyanu pillanatok alatt igazolódott. A megfigyelő őrszem olasz mozgolódást jelentett a völgy aljában. Egy-két perc alatt talpon volt az egész zászlóalj. A Klein szakasz is teljes készenlétben állott és minden lörésből fenyegető módon néztek előre a halvány holdvilágba a magyar pus-kák. Hátról mesebeli gyorsasággal megdördültek a mi ágyuink és tűz alá vették a kifejlődő olasz rajvonalat és azt a rést, melyet az olasz tűzéréség a mi akadályainkon napközben ütött és melyet még helyreállítani nem lehetett. Saját bajtársaik vérében gázolva, holttetemek sorain törtek előre az olaszok egészen akadályainkig, itt megtorpantak, összeomlott a sor a rájuk rajvonalunkból zúduló rémes puska-tűztől. De mint valami mesebeli csatornából, felhőszakadás módjára ömlöttek egymásután az olasz vonalak vértengeren és halotthalmokon át és egyszerre csak egy csoport olasz ott állott rajvonalunk előtt néhány lépésnyire.

Klein törzsőrmester szakasza épen a támadás középpontjában állott. A támadást megelőző rövid srappnell és gránátzapor sok emberünk vérével festette meg a lövészárkok falait, a sebesültek és haldoklók borzalmas hörgése, kínlódása vadakká izgatta embereinket. Örült vakmerőséggel ugráltak fel a falra, néhány közülük észvesztő türelmetlenségében átugrott a mellvéden, a közeledő olasz sorba bele vágta néhány kézigránátot és nem törődve azzal, hogy hátulról a mieink is lelőhetik őket, puskaagygyal rontottak neki a legközelebb hatolt pár olaszra.

A törzsőrmester ott állott a falon. Mikor az első pillanatok izgalmában felugrott a mellvédre, egy szemreztetésig úgy érezte, mintha két puha, fehér leánykéz kapaszkodnék karjába, két esengő, fekete szem tartaná őt vissza, de a következő percben egy sóhajtás rébent el ajkáról: Smá jiszroél és már fenn állott a mellvéden. A szeme elé táruló látvány, melynek borzalmasságát a félhomály még fokozta, pokoli dühre gerjesztette őt is és szörnyű káromlások közt lőtte egyik lövést a

másik után, míg egyszerre csak kiesett kezéből a puska, karjába golyó furódott. Tántorogva hanyatlott le a falról, feje keményen vágódott az árok kőfalához és csak a hordágyon eszmélt fel, mikor a sebesültvivők a hegy aljában kötözték karjait és fejét. De csak annyit mondott nehéz sóhajjal: Istenem, a fejem is. Aztán megint elájult.

A segélyhelyen felnézett néhányszor tört sugaru szemmel. Irtózatos kínok közt emelgetni próbálta sebesült karját. Töredezett szavak hatoltak ki ajkán. „Bitangok . . . Katuskám . . . löni fiuk. . .“ Arcán megkövesedett a pokoli kín rettentő kifejezése. Szörnyűséges erőfeszítéssel égnek emelte felkötött karját, ökölbe szorította kezét és már alig hallhatóan még egyet sóhajtott: . . . „Holnapután“ . . . aztán elcsendesedett örökre. Karja úgy merevedett meg égnek emelve ökölbe szorult kézzel.

Egy a sok közül, akiknek a tragédiája mind egyforma. Mind túlnéz folyvást az előtte álló küzdelmeken, a rája törő ádáz ellenségén és küzködése minden pillanatában szemébe mosolyog onnan túlról néhány könnyes, drága

szem, melyek melege fájóra fűti szívét, de melyek örök forrását is buzogtatják az édes reménységnek, hogy eljön egyszer megint a béke és a boldogság is. — Sok-sok színes álom, meleg ábránd, sok-sok öklöt szorító fájdalom szívrontó sóhajtás nyugszik a völgybeli temetőben, ahol Klein törzsörrmester is álmodja az örök álmot békéről és boldogságról. A diadalmas ütközet után hosszú sorban feküdtek egymás mellett a nagy sor szélén a szürke testek. A minden gyásznál feketébb szürke mezőből egy fehér, ökölbeszorult kéz emelkedett görcsösen az ég felé. Ki tudná megmondani, azért szorult-e ökölbe, hogy csontos csapással lesujthasson a gaz ellenségre, vagy imára akarta-e az elröppenő lélek kinyújtani a kezét, melyet csak a szörnyűség fájdalom szorított ökölbe, avagy talán a sok átszenvedett rémség szenségtörővé tette a kínos élet utolsó pillanatát és örök szemrehányásként meredt az ég felé a fehér ököl?

Külön sirhalom zöld pázsitja fedi a hős magyar zsidó sríját, messze feketéllő héber betűk hirdetik az ő örök dicsőségét a fából faragott zsidó mintájú siremléken, melynek tövéből talán kihajt egyszer a zsidó megbecsülésének egy újabb virágszála.

